

Olasılığın Feminist Arşivleri

Feminist Archives of Possibility¹

Marianne Hirsch

Çeviri / Translated by Özge Özbek Akıman
Çeviri düzeltmeni / Translation proofreader Berfin Kanat

“Bağısladığım belgelerimi düşündükçe, onların anlatamayacağı ne çok şeyi aktarmak isteyebileceğimi fark ediyorum -nostaljik sebeplerden ötürü değil; geriye dönük ayrıcalıklı bir bakış açısından görülen ayrıntı ve parçaları somutlaştırmak için. Arşiv sadece bir muhafaza alanı değil aynı zamanda bir arzu alanıdır. Arşivin sadece ne olduğu sorusunun yanı sıra, Ariella Azoulay’ın “potansiyel tarih” adını verdiği ne olabileceği sorusunu da içermesi için ne yapabiliriz?”

Bu benim hayalim.

Yıl 2027, Michelle Obama’nın başkanlığının ikinci döneminin sonlarına yaklaşıyoruz. Aynı zamanda 2003 yılında kurulan Pembroke Merkezi’ne bağlı Feminist Kuram Arşivi’nin yirmi beşinci yıldönümüne de yaklaşıyoruz. Kadın, toplumsal cinsiyet ve cinsellik çalışmaları, lisans ve yüksek lisans düzeyinde, çokdisiplinli, gelişen bir akademik alan olarak üniversitenin merkezi beşeri bilimler binasında yer alıyor. Afrika kökenli

Amerikalılar, Yerli halklar, etnisite ve çevre çalışmaları gibi akraba disiplinlerle aynı katı paylaşan bu alan, hem üniversitenin diğer bölümlerinden öğretim üyelerinden hem de dünyanın dört bir yanından gelen sanatçılar ve aktivistlerden besleniyor. Koridorun öbür ucunda gelişmekte olan bir araştırma merkezi ise, tarih boyunca ve dünya çapında ırk, toplumsal cinsiyet, cinsellik ve iktidar dinamiklerini inceleyen çalışma gruplarına ev sahipliği yapıyor; gelecek için alternatif epistemolojik, psikolojik ve toplumsal yapılar hayal ediyor.

Eski öğrencilerimden biri, kadrolu öğretim üyesi olarak, Pembroke Feminist Kuram Arşivi’nin sağladığı bursla arşivi ders izlencesinin temeli ve öğrenci projeleri için bir mekân olarak kullanarak lisans ve yüksek lisans düzeyinde zorunlu feminist kuram dersi açtı. Bu öğrencime Susan diyelim. Kadın tarihlerini ulusötesi düzeyde

1. Marianne Hirsch, “Feminist Archives of Possibility,” *differences: A Journal of Feminist Cultural Studies* 29, sy. 1 (2018): 173–188. Türkçeye çevirisi, *Arşivde Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Dergisi* 2, sy. 4 (2025)’te yayımlanmıştır. © 2018 Brown University ve *differences: A Journal of Feminist Cultural Studies*. Tüm hakları saklıdır. Telif sahibinin ve Duke University Press’in izniyle yeniden yayımlanmıştır.

incelemeye yönelik materyaller ve pedagojiler geliştirmek amacıyla yapılan kapsamlı ulusal çağrının ardından Pembroke Merkezi, dünyanın başka bölgelerindeki feminist merkezlerle ve arşivlerle işbirliği başlattı. Belgeler ve koleksiyonlar bu işbirliği kapsamında çevrimiçi ortamda birbiriyle bağ kuruyorlar. Susan'ın verdiği dersin önkoşullarından biri, bu ulusötesi girişimlerden yararlanması. Dolayısıyla Susan Pembroke'la ağ bağlantısı içinde olan Türkiye Macaristan, Filistin, Çin, Güney Afrika ve Şili'deki feminist merkezlerdeki meslektaşlarıyla çalışmayı sabırsızlıkla bekliyor. Bu farklı merkezlerde bulunan öğrenciler materyalleri, projeleri ve analizlerini karşılıklı olarak paylaşarak birlikte öğrenebilecekler. Sanal gerçeklikteki yenilikler, kıtalararası sanal sınıflarda öğrenciler ve öğretim üyeleriyle bedensel deneyime dayalı ortaklıkları geliştiriyor.

Burs kapsamında belirlenen bir diğer hedef ise, dersin yalnızca arşivleri kullanmakla kalmayıp aynı zamanda arşivin epistemolojik bir yapı olarak arşivlediği tarihin bizzat üreticisi olduğu gerçeğini yansıtmak. Diğer kuramcılarla birlikte feministler şunu iddia eder: Alternatif toplama ve kayda geçirme biçimlerine, anlaşılabilirlik ve bilinebilirlik mantıklarındaki değişimlere yer açmak istiyorsak öncelikle arşivlerin yapısını ve kavramını ve bilginin kurumsallaştırılma biçimlerini sorgulamalıyız. Hatırlanmaya, geleceğe taşınmaya değer olay veya hayat dediğimiz şeyi yaratan unsurları yeniden tanımlamalıyız. Böylece karşı-bellek ve bugüne kadar unutulmuş veya yok sayılmış, ezber bozan, sorgulayıcı anlatılar için bir alan açabiliriz. Pembroke Feminist Kuram Arşivi, arşivleri bilgiyi düzenleyen resmi bir yapı olarak eleştirel biçimde değerlendiren bu perspektiften doğmuş. Ama elbette, kendisi de bir arşiv olarak otoritesini kurmuş. Feminist Kuram Arşivi'nin 2020'lerde ulusötesine yayılması temel aldığı varsayımları irdelemesinin en güncel adımını oluşturuyor. Arşivin 25. yıldönümüne yaklaşırken şu soruları yeniden sormak gerekir: Feminist arşivler, özellikle feminist kuram arşivi bilgi ve anlaşılabilirlik yapılarımızı nasıl değiştirir? Arşiv, diğer coğrafyalardaki kuramsal alanlarla etkileşirse nasıl bir geçmiş üretilebilir? Susan'ın gibi dersler bu sorulara yeni yanıtlar ve olasılıklar sunma potansiyeli taşıyorlar.

Susan'ın ders hazırlığını gözümde canlandırırken merak ediyorum: Öğrencileri dönem sonunda ne öğrenmiş olacak? Benim/bizim kuşağın feminist kuramcılarını nasıl hatırlayacaklar? Arşiv, *feminist kuram* dediğimiz -özellikle de ikinci dalga feminizmin bir ürünü olan- birikimin köken(ler)ine dair neleri açığa çıkarmak, neleri gizleyecek? Belirli arşivleme pratikleri bu bilginin üretilmesini ve aktarılmasını nasıl destekliyor, yeni feminist kuramsal geleceklerin düşünülmesini nasıl mümkün kılıyor?

Susan'ın şansı, Feminist Kuram Arşivi'nin artık tama-

men çevrimiçi ve kolayca taranabilir olması. Ancak ders için kolları sıvadığında şunu fark ediyor: Öğrencilerinin arşivdeki nesne ve belgelerle fiziksel temasa geçmeleri, tarihçi Carolyn Steedman'ın deyimiyle "başkalarının ve başka zamanların tozunu" solumaları çok önemli (Steedman, 17). Dokunsal bilimde yaşanan gelişmeler, seyahat bile etmeksizin çok algılı kavrayışı mümkün kılmakta.

Ama Susan hâlâ yirminci yüzyılın insanı ve Feminist Kuram Arşivi'nin temel koleksiyonu olan Naomi Schor belgelerini araştırmaya başladığında kutuları bizzat incelemek istiyor. Fransız kadın yazınının önemli kuramcılardan biri olacak Schor'un gençliğini daha iyi tasavvur edebilmek için ona ait el yazılı not defterine sanal olarak değil, fiziksel olarak dokunmak ve içindeki el yazısını görmek istiyor. Arşiv belgelerinin zengin dokusundan, hatta öğrencilerinin kafasında arşivin potansiyelini ve sınırlarını genişleteceğini umduğu özel bir nesneden ilhamla, dersin ona ait olan kısmına Schor'la başlamak karar veriyor. Susan, Schor'un 1994'te Fransız feminizmi üzerine verdiği dersin notlarını içeren klastörü inceliyor. Burada ders tanımı ve büyük ihtimalle onun çekirdeğini oluşturan düşüncelerin yazılı olduğu bir sayfa ve iki küçük sarı not kâğıdı var. Zor okunan, ama arşivcinin çözdüğü yazı şu şekilde:

bugün depresyonda [kadının ve edebiyatın yitimi] ve yas tutan biri olarak yazıyorum bunları. Umarım tepkisel olarak algılanmaz. Özgüllük arayışının merkezde olduğu feminist eleştiri anlayışına kendimi kaptırmıştım. Ama özgüllük artık ölü bir kavram, erken feminizmin yasını tutuyorum, [kurguların?] geçip gitmesine yas tutuyorum, her ne kadar onların ne tamamlanmış ne de olduklarını bilsem de

Susan not kâğıdındaki bu yarım kalmış, 1994'te çoktan ümitsiz bir vaka haline gelmiş bir çabaya ilişkin duyulan yas ve pişmanlık cümleleriyle derse başlama fikrine bayılır. Ama Schor tam olarak neyin yasını tutuyordu? Okunamayan kelime "[kurguların?]" neydi? Cümleyi nasıl tamamlamış olabilirdi? Bu küçük yapışkan not kâğıdı ders tanımına ve arşivin aktardığı bilgiye ne ekliyordu? Schor neden tepkisel algılanmak konusunda endişeliydi? Arşiv zamanı, yaşamları, fikirleri - Schor'un yasını tuttuğu her neyse onun geçişini- geçmişi geleceğe kısmen ve eksik de olsa, aktararak yavaşlatılabilir veya tersine çevirebilir miydi? Belli bir feminizm anlayışına duyulan bu yasın yazıldığı not, arşivin - özellikle de bu arşivin- bir yas alanı olarak inşasının işareti olabilir miydi? Feminist kuramı yasla bağlantılı düşünmenin etkileri nelerdi?

Bunlar, özellikle Susan'ın ders kapsamında okutmayı planladığı, Schor'un ayrıntı üzerine yayımlanmış bazı çalışmalarıyla birlikte düşünüldüğünde sınıf tartışmaları için oldukça iyi sorular olabilir. Schor'un *Reading in*

Detail [Ayrıntılı Okumak] adlı eserinde ayrıntı dışı olarak kodlanmıştır; dişilin, feminist kuramın belirli bir döneminin ürünü olarak kavranışı ve bunun daha sonra trans cinsiyetlere dair farklı kuramsallaştırmalarla sorunsallaşması tarih ve soykütük tartışmalarına imkân tanır. Aslında, arşiv dediğimiz şey bir dizi ayrıntı değil midir? Ayrıntılar geçmişçi açığa çıkarır, ama aynı zamanda bizi daha büyük anlamları perdeleyen önemsiz ayrıntıların altında ezilme tehlikesiyle de karşı karşıya bırakır. Yoksa o daha büyük çözümlemeler tam da parçalı ve küçük olanda, anıtsal yapılara ve durağan anlamlara direnişte mi gizlidir? Bu ayrıntıları veya küçük kâğıtlar üzerindeki bölük pörçük notları, feminist deyişle “bellek noktaları” olarak düşünebiliriz (Hirsch ve Spitzer, “What’s Wrong with This Picture? [Bu Resimde Yanlış Olan Ne?]”, 61-63). Kuramcı Roland Barthes’in *punctum* kavramını izleyerek, bizim gibi bilgiyi arayanlar için bellek noktalarını geçmiş ile şimdiki zamanın kesişimi olarak görebiliriz. Nokta küçüktür; geçmişin izlerini taşıyan parçaları günümüze taşır. Ayrıntılar veya bellek noktaları zaman, mekân ve deneyimin sınırlarını aşan çarpıcı kavrayışlar üretebilir. Noktalar çoğaldıkça farklı zamansallıklar ve yorum biçimlerinin oluşturduğu tabakalar gözler önüne serilir, düz okumalara ve özgünlük iddialarına karşı bir direnç oluşur. Susan, Schor’un not kâğıtları üzerinden bu gibi fikirleri derse taşıyacak. Öğrenciler de bu notların çağrıştırdığı, ama aynı zamanda muğlaklığından dolayı reddettiği, nostalji ve yas duygularını tartışacak.

Schor’un belgelerinin derinlerine indikçe, Susan her şeyden önce 1960’lar ve 70’lerde feminizme yönelen bir akademisyenin gelişim sürecini gözlemler. Peki bu doğrusal bir öykü müdür? Akademik ve analitik sorular nasıl ve kimler yardımıyla evrildi? Hangi kurumsal bağlamlar bu akademik gelişimi kolaylaştırdı veya engelledi? İtici ve çekici güçler nelerdi; engeller ve fırsatlar, yaşam ile iş arasındaki denge nasıldı? Sonuncu mesele aciliyet taşıyor: Feminist yaşamlar, 2020’lerin sonlarında bile zorlu olmaya devam ediyor.

Bu hazırlığın sonunda, Susan dersini alacak öğrencilerden şunu istemeye karar veriyor: Her biri dönem boyunca bir kuramcıya odaklanıp yayımlanan eserleri, kurumsal ilişkileri ve değişken siyasi iklimde dönüşen eğilimleri üzerinden o kuramcının kariyerinin gelişimini izleyecek. Elbette öğrencilerin ilk adımı, söz konusu kuramcının feminist kuram algısını tanımlayarak işe başlamak olacaktır. Ardından külliyatının sorunsallaştırdığı kavramları ve toplumsal cinsiyet, cinsellik, farklılık ve iktidar mekanizmalarına ilişkin süregelen tartışmalara katkılarını araştıracaklardır. Susan özel arşivin, öğrencilerin kuramcı seçimini nasıl sınırlandırabileceğine ilişkin bir endişeye kapılır ve bu seçim sürecini tartışmaya açmaya karar verir. Farklı feminizmler konusunda nasıl daha kapsayıcı olunabilir? Feminist kuram tarihindeki farklı etnik kökenlerden gelen kuramcı

kuşaklarının tam anlamıyla temsil edilebilmesi için bu arşivin ötesine geçmeleri gerekecek mi? Peki, bu belgelere nereden ulaşacaklar? Tüm bunlar, dersin en önemli görevlerinden birini oluşturacaktır.

Seçimleri yaptıktan sonra her şey ne kadar da muhteşem olacak: Öğrenciler kuramcının notlarını, makale ve kitaplarının ilk taslaklarını, düzeltileri daha net görebilmek için yayıncılarla yaptığı yazışmaları inceleyecekler. Özellikle yüksek lisans öğrencileri bir kitabın oluşumunu ve bir projeden diğerine geçerken çoğu zaman temel varsayımların yeniden değerlendirilmesi gerektiğini öğrenebilirler. Zaman içinde hangi zorlukların değişmeden kaldığını, hangilerinin yıllar içinde nasıl dönüştüğünü izleyebilirler. Ders programları ve ders dosyalarına dayanarak öğretim, araştırma ve yazmanın nasıl iç içe geçtiğini ve öğrencilerin bu akademik üretime nasıl katkıda bulunduğunu fark edebilirler. Bir fikrin geliştirilip kitaba dönüşmesinin ne kadar zaman alabileceğini görebilirler. Ayrıca feministler arasındaki toplumsal farklılıkların, karşı karşıya kaldıkları kurumsal engeller konusunda ne kadar belirleyici olduğunu kavrayabilirler.

Öğrenciler aynı zamanda bu kuramcıların belge toplama pratikleri üzerine de çalışabilirler. Belge toplama eylemi gelecekle ilgilidir çünkü bizden sonrakiler, bizde olduğu gibi geçmişe dönerek bir süreklilik arayacak, değişim ve yenilikleri değerlendirmek isteyecekler. Feminist kuramcılar ne zaman kendilerini gelişen bir alanın parçası olarak algılamaya başladılar? Akademik, pedagojik ve idari faaliyetlerini arşivlemeye ne zaman başladılar? Belli bir kuramcının koleksiyonu ne kadar düzenli, ne kadar rastlantısaldır? Susan öğrencilerine belge toplamanın maddi pratiklerinin feminist kurama ilişkin çözümlemelerimizi ve anlatılarımızı nasıl şekillendireceğini soracak. Aslında bu kuramcılar, kendilerinin ve inşasına katkıda bulundukları alanın geleceğini nasıl görüyordu? Öğrencilerin de soracağı gibi yayımlanmış eserlerinin yanı sıra bize ne aktarmak istemiş olabilirler? Arşiv geçmişe yönelik değil de geleceğe yönelik okunabilir mi, yani bazı başarı ve engelleri göz önünde bulundurup verili bilgiye dayanarak projelerini tanımlamak yerine kuramcılarının olası gelecek tasavvurları üzerine düşünülebilir mi? Kuramcılar kurumları ve düşünce yapılarını değiştirecek güçte bir devrime katkıda bulunduklarının ne zaman farkına vardı? Belge toplama pratikleri bu kavramsal dönüşümleri ne kadar yansıtıyor? Arşiv bu dönüşümü yansıtabilir mi?

Dust: The Archive and Cultural History [Toz: Arşiv ve Kültürel Tarih] adlı eşsiz eserinde Carolyn Steedman, arşiv kalıntılarının toz tutmuş olduğunu ima eder. Ona göre toz “modern tarihyazımının münakaşaya tutuştuğu, maddi dünyaya ilişkin geçmişten geleceğe uzanan [...] değişmez ve inatçı inançlar bütünü” için bir metafordur (ix). Bu anlamda toz, geçmişe dair anlatmak istedikleri-

mizi sınırlandırır; belli başlangıçları, sonuçları, ardışıklıkları ve izlekleri dayatarak açıklamaları kısıtlar. Ancak Steedman, arşivin tozunun daha esnek ve açığa çıkarıcı olabileceğini de öne sürer. Yavaş yavaş çözülmekte olan arşiv kalıntılarının ve süzgeçten geçirilmeden saklanmalarının organik yan ürünü olarak, onun ifadesiyle “hiçbir şeyin asla yok olup gitmediğine dair büyük bir döngüsellik” doğrular (166). Bu, yok olmayan, kalıcı bir madde; kaybolmayan atık ve döküntüdür. Yine de hayal ediyorum ki havada süzülen -bir nefes, bir esinti, bir ses titreşimiyle harekete geçen- şekilsiz toz parçacıkları geçmişe dair hâlâ düşünilemeyen çok şeyi taşıyor olabilir. Toz arşiv materyallerinin keşif öykülerini tanımlayıp kısıtlamak yerine, çoksesli tınlar ve yorumları mümkün kılan unsurları taşır.² Susan, arşivde çalışırken, tozsuz dijital arşivde bile öğrencilerinin feminist geçmişe ve olası gelecek(ler) üzerine açık uçlu anlatılarla, bilinmeyen, düşünülmemiş ve hatta düşünilemez olanla karşılaşmalarını umar. Arşivin durağan bir depo değil de, farklı düşünme yollarını harekete geçiren ve aynı zamanda onlarla şekillenen bir dolaşım motoru, bir dizi edim ve pratik anlamına gelmesini sağlayacak böylesi bir olasılığı nasıl yaratabiliriz? Arşivde özgünlüğe veya meşruiyete değer vermek yerine Susan öğrencilerinin arşivi, “değişken anın kullanımına uygun olarak defalarca farklı şekillerde bir araya getirilebilecek toz, veri ve izleri” içeren olasılıklar, geçicilikler ve rastlantılar alanı olarak görmesini istiyor (Hirsch ve Taylor).

Schor koleksiyonu, Naomi Schor’un mesleki çalışmalarından çok daha fazlasını barındırır. Susan, Schor’un yazışmaları arasında annesine yurt dışından yolladığı mektup ve kartları buluyor; sanatçı kardeşi, aynı zamanda feminist kuramcı olan Mira Schor’un tasarladığı o güzelim zarfları inceliyor. Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupadaki meslektaşlarıyla karşılıklı olarak yazıştığı, birçoğunun belgeleri Feminist Kuram Arşivi’nde yer alan -Alice Jardine, Nancy K. Miller, Karen Newman ve daha birçok ismin- kişisel ve profesyonel mektuplarının bulunduğu kutular da arşivde yer alıyor. Özellikle tavsiye mektuplarına dair dosyalar oldukça dikkat çekici. Her ne kadar erişime kapalı oldukları için öğrenciler mektupları okuyamayacak olsalar da Schor’un tavsiye mektubu yazdığı kişilerin listesi, bu topluluğu, daha doğrusu bu toplulukları şekillendiren ilişki ve etkilenmeler hakkında fikir verebilir. Susan bu geniş yazışma ağını, konferans programlarını, Schor’un makalelerinin yayımlandığı derlemeleri, Schor’un incelediği diğer meslektaşlarının kitap taslaklarını içeren çok sayıda kutuya baktıkça bir arşivin tek bir kuramcı tarafından düzenlenmesinin bir topluluk algısı yaratma olasılığını merak

ediyor. Acaba arşivin düzenlenme biçimi birbirinin eserlerini okuyan, iletişim halinde kalan, fikir birliği veya çatışması yaşayan, yeni ve heyecan verici bir alanı beraber inşa eden bir düşünürler topluluğu hissi yaratabilir mi? Susan öğrencilerinin ortaklaşa düşünmenin getirdiği yoğun metinsellik dokusunu algılamalarını istiyor. Bu tam da Virginia Woolf’un *Kendine Ait Bir Oda*’da şu sözlerle ifade ettiği deneyimdir: “[...] başyapıtlar tek başlarına ve başkasının yardımı olmadan doğmazlar; yıllar süren, insanlarla bir arada olmakla gelişen ortak düşüncenin sonucudurlar, böylece kitlenin deneyimleri tek bir seste birleşir” (68-69). Feminist kuramcıların kuşaklar içindeki ve kuşaklar arasındaki etkileşim hatları, elbette Schor’un arşivinde açıkça görülebilmektedir; ancak bu hatlar, Schor’un içinde yer aldığı kurumsal bağlamlar ve bu kurumların uyguladığı dışlayıcı pratikler tarafından sınırlandırılmıştır. Öte yandan, feministlerin kurumları nasıl değiştirdiği veya değiştirmeye çalıştığını gözlemlemek için arşive bağışlanan belgelerin dışına çıkmak gerekebilir. Bu kuramcılar komitelerde birlikte nasıl çalıştılar, birbirlerine nasıl rehberlik ettiler, hangi idari sorumlulukları üstlendiler, ne tür eğitim programları hazırladılar, dergi ve derlemelerde neler ürettiler; konferans, seminer ve konuşma dizilerini nasıl düzenlediler; topluluğu yerel, ulusal, ulusötesi ve küresel boyutlarda akademi içinde ve dışında nasıl genişlettiler; aktivistlerle nasıl temasa geçtiler ve Pembroke gibi merkezleri nasıl kurdular gibi sorular öne çıkar. Elbette bireysel koleksiyonlar da feminist kuramı şekillendiren ortak çalışmaların kaydını içerir. Aynı zamanda bu koleksiyonlar diyalog ve işbirliğinin sınırlarını da çizer -konferans, mektup, derleme ve diğer ortak projelere erişimin sınırlılığıdır bu. Ancak bu belgeler ortak çalışmanın bir parçası olan, tartışmalar esnasında edilmiş yaratıcı bir söz, çatışma veya çekişmeleri de yansıtıyor mu? Feminist kuram için, Ann Cvetkovich’in deyimiyle bir hisler arşivi var mı? Susan öğrencilerinin feminist kuramı toplumsal cinsiyet, iktidar ve toplumsal farka dair nihai cevaplara doğru (teleolojik) ilerleyen entelektüel sorular bütünü olarak değil, yeni kavramsal soruların doğmasına olanak sağlayan bir süreç olarak görmesini istiyor. Hangi kurumsal bağlamlar feminist düşünceye olanak sağlayacaktır?

Susan, topluluk oluşumu, bağlantısallık ve kavramsal dönüşümün izlerini sürerken, Schor arşivinin onu nereye götüreceğini görmek üzere bu belgelerle çalışmaya devam etmeye karar verir. Schor’un yürüttüğü ortak projeleri incelemeye başlar. Biri Irigaray üzerine ortak editörlüğünü yaptığı, diğeri de farklılık üzerine Elizabeth Weed’le ortak editörlüğünü yaptığı derlemesidir. Bunun dışında *differences* adlı derginin editörleri arasında bulunduğunu, aynı zamanda dergiye makaleleriyle katkı verdiğini görür. Susan, Schor’un feminizme ayrılan *Yale French Studies*, *Feminist Readings: French Texts/American Contexts*’in [Yale Fransızca Çalışmaları, Feminist Okumalar: Fransız Metinler/Amerikan Bağ-

2. Steedman’ın arşiv anlayışının detaylı incelemesi için Hirsch ve Spitzer “Vulnerable Lives” [“Kırılgan Yaşamlar”] makalesine başvurulabilir.

lamlar] 1981 yılında yayımlanan erken dönem makalelerinden birinde duraklar. Bu sayıda Schor'un makalesinin başlığı şu: "Female Paranoia and Psychoanalytic Feminist Criticism" ["Kadınsal Paranoia ve Psikanalitik Feminist Eleştiri"]. Susan makalenin belli bir dönemin feminist kuramcılarının hisler arşivini anlayabilmek için uygun olduğunu düşünür.

Bu sayının editörlüğünü yedi kadın üstlenmiş: Colette Gaudin, Mary Jean Green, Lynn Higgins, Marianne Hirsch, Vivian Kogan, Claudia Reeder ve Nancy Vickers. Hocası olarak ben, editörlerden biri olduğum için bu sayı Susan'ın dikkatini çekiyor. 1981 yılında böyle bir sayının hazırlanma süreci hakkında daha fazla bilgi edinebilmek amacıyla arşivdeki belgelerime yöneliyor. Ne yazık ki bu konuda zaten JSTOR'dan ulaşılabilen sayının tüm makaleleri dışında pek bir bilgi yok. Benim belgelerim arasında sadece "YFS reddedilenler" başlıklı bir dosya buluyor. Sayıya dâhil edilmeyenler hakkında arşivde daha fazla bilgi bulunması ironiktir. Reddedilen beş makaleye eklenmiş teksir kâğıtlarındaki yorumları görmek ilginçtir. Ayrıca 1980 Houston MLA konferansında Amerikalı feministler arasında gerçekleşen bir diyaloga dair toplantı notları da vardır; bu diyalog daha sonra sayının giriş yazısında yayımlanır. Susan, işbirliği sürecine dair daha fazla bilgiyi sayının giriş yazısında bulur. Anlatım oldukça ayrıntılı ve aydınlatıcı görünmektedir: "Bu, *Yale French Studies*'in çok alışılmadık bir sayısıdır," şeklinde başlar giriş yazısı, "çünkü misafir editör, Dartmouth'dan gelen yedi başlı bir canavardır. Cinsiyeti dışıldır. Formasyonu akademiktir ve bu sayı için yönelimi feministtir" (Gaudin ve diğerleri, 2). Bu ortak çalışmanın öyküsü, çekici yanlarının yanı sıra sakıncalarıyla birlikte ve onu şekillendiren kişilerarası ve kurumsal bağlamlarla bir sonraki bölümde anlatılıyor. "Feminists Reading: Collectivity as Method" ["Feministler Okuyor: Yöntem Olarak Ortak Çalışma"] adlı bu bölüm, yakın zamanda kadın öğrencileri kabul etmeye başlayan ve kadın akademisyenlere, biz yedi kişinin tanışıp birlikte çalışmaya başladığı Latin Dilleri bölümü dâhil olmak üzere kapılarını açmaya başlamış olan ve daha önce yalnızca erkek öğrencilerin eğitim gördüğü bir okulun kurumsal bağlamlarını ortaya koyuyor. Bu ortak çalışmaların akademide yer edinebilmek için geçerli sayılmayacağına, böyle çalışmalara girerek risk aldığımıza dair erkek hocalarımızın uyarıları özetlenmiş. Bunun karşısında gösterdiğimiz azim ele alınmış: "[...] temelinde rekabetin olduğu, eleştirel söylemin özel mülk sayıldığı anlayışa meydan okuyoruz: Birbirimize rakip olmaya razı gelmektense çabamızı, sorumluluk duygumuzu ve tanınırlığımızı birleştirmeyi tercih ediyoruz" (Gaudin ve diğerleri, 3). Bunu okuyunca Susan, *Yale French Studies* gibi geleneksel bir dergide feminizm özel sayısı yaparak veya kadro sistemini ortak projelerle sınavarak iktidar yapılarına sızarken bizim hissettiğimiz heyecanı hissedebildiğini düşünüyor. 1997'de basılan *Family Frames* [Aile Çerçeve-

leri] kitabımın kadınlar arasındaki dostluğa yoğunlaşan bölümünde "yedi başlı canavar"ın, bahsi geçen sayı üzerinde çalışırken çekilmiş bir fotoğrafını ve benim için ne anlama geldiğini okuduğu zaman Susan'ın öngörülerini doğrulanmış oluyor:

*Dağınık kâğıtların başında çektiğimiz bu fotoğrafta hepimiz çok azimli görünüyoruz. Ne gülümsüyoruz ne de fotoğrafçıyla göz teması kuruyoruz; birbirimize de bakmıyoruz. Grup içindeki bazı gerginlikler bariz olsa da bu fotoğrafı her zaman ofisimde tuttum. Fotoğraftaki kişiler ve grup olarak hepimiz adına pek çok şey değişti: Ayrılıklar, kadro başvurularının reddedilmesi, kişisel rekabetler, kopmayan bağlar. Ama benim için kendimi çok acil ve önemli bir proje için oval bir şekilde yerleşmiş grubun içinde gördüğüm bu kare, tüm güçlüğüne karşın deklanşörün narin ve uçucu hareketi gibi profesyonel kariyerimin en mü-kemmel anıdır. (Hirsch, *Family*, 237-38)*

Ayrılıklar, kadro başvurularının reddedilmesi, kişisel rekabetler: İşte giriş yazısından farklı bir öykü ve bu, Susan'ın merakını uyandırıyor. Biraz daha araştırma yaptığında, özellikle YFS'nin 62. sayısını ele alan Jane Gallop'a ait bir makale sayesinde daha fazla ipucu keşfediyor. Aslında Gallop'un "Monster in the Mirror" ["Aynadaki Canavar"] adlı bu yazısı esprili olsa da son derece iğneleyici. Gallop, biz editörleri ima eden "Dartmouth'dan gelen yedi başlı canavar" benzetmesi üzerine şöyle demiş: "Oldukça komik: İnsan olmasa da Amerika'nın Ivy League üniversitelerinden olduğu çok bariz" (48). Ve eklemiş: "Canavar imgesi canavarca bir kendini beğenmişliği ele veriyor. Mesela bu okur -bendeniz- böyle yakışsız böbürlenmelerden irkiliyor. Bu, ironinin ironisidir; editörlerin biz güzeliz dedikleri zaman çirkinleşmeleridir" (48).

Gallop'un makalesi, 1972-1987 yılları arasında yayımlanan feminist edebiyat eleştirisi ve kuram antolojileri üzerine, semptomatik olduğunu söylediği okumaların derlendiği *Around 1981* [1981 Civarı] adlı eserin sonunda yer alıyor. Feminist söylemin gelişimi ve kurumsallaşmasının izlenebileceği bir alan olan antolojilere yönelttiği yoğun dikkatiyle Gallop, alanın "ortak bilinçaltı"nı tüm çelişkileriyle gözler önüne sermiş, "feminist edebiyat eleştirisinde hâkim bazı mitleri [...] parçalarına ayırarak gizeminden arındırma" işine girişmiş (7). Gerçekten de Gallop'un YFS'nin 62. sayısı üzerine yorumları giriş yazısında yüceltilen, benim de *Family Frames* adlı kitabımda belli belirsiz sorguladığım ortak proje mitini yerle bir ediyor. Giriş yazısıyla benim dergideki makalemi karşılaştıran Gallop ustalıkla, biraz da (en azından benim için) sancılı bir şekilde ortak çalışmayı tanımlayan çelişkiyi ortaya çıkarıyor: Bir grubun mensubu olma isteği ile grubun yasaklarına ve zorunluluklarına karşı gösterilen direnç.

Susan benim belgelerime YFS'nin 62. sayısı hakkında daha çok bilgi edinebilmek için geri dönüyor, ancak Gallop'un şu ifadesini doğrulayacak bir kayda rastlamıyor: "1979'da Darthmouthlu yedi kadından, editörlüğünü yaptıkları *Yale French Studies*'in feminist sayısına katkıda bulunmam için bir davet mektubu aldım. Alanımdaki en iyi dergide makalemin basılması fırsatına balıkla- ma atladım ve onlara Irigaray ve Freud üzerine bir özet gönderdim. Cevap gelmedi. Cevap alamamak benim için reddedilmekten daha inciticiydi" (54). Susan beni ara- maya karar veriyor ve buluşuyoruz. Bunca yıldan sonra kişisel ve hatta kurumsal belleğin olasılıklarından fazla bir beklentisi olmasa da bölüm pörçük bir notu sözlü ta- rihle desteklemeye ihtiyaç duyuyor.

2027 yılında ben emekli olmuş, yazıyor ve keyifle yazı- yor, pek çok hayalimin nihayet gerçeğe dönüştüğü bu umut verici siyasi dönemin tadını çıkarıyorum. Emek- lililiğim dolayısıyla dosyalarımı Pembroke'a karmaka- rışık göndermiş olmaktan duyduğum mahcubiyeti de itiraf etmeliyim. Erken dönem belgelerim klasörlerde ve not defterlerinde yer alıyor, ancak Susana, Gallop'un gönderisine dair bir kayıt bulamadığımı söylüyorum. YFS'nin 62. sayısı üzerine yazısından sonra Gallop'la yakın dost olduğumuzu da ekliyorum. Ama bu dostluğu kanıtlamak pek kolay olmuyor. Facebook ortadan kay- bolmadan önce hesabımı arşivlemeyi hiç becerememiş- tim. Arşive bağışladığım sabit diskimde yıllarca birik- tirdiğim word belgeleri bulunuyordu ama onları artık ben bile açamıyordum. Bulut'a depoladığımı sandığım fotoğraflar da kaybolmuş, çünkü Bulut kendini imha et- meden önce fotoğrafları bilgisayarına indirmeyi ihmal etmişim.

2027 yılında Susana, Gallop'la dostluğumuzun tek kanı- tının ağzımdan çıkan söz olduğunu söylüyorum. Sözle- rime şöyle devam ediyorum: Çünkü kayıtların bir kısmı teknolojik çürümeden kurtulamamış. Ama haklısın, burada kesinlikle arşivde bulamayacağın bir öykü var. Bizim sayı basıldıktan sonra dehşetle öğrendik ki, döne- min en ünlü kuramcılarından Freud, Lacan ve Fransız feminizminin en yetkin isimlerinden olan Gallop bizim sayıyla ilgili pek çok yerde konuşma yapıyor. Düşün ki bu yerlerden biri de Yale! Dediklerine göre oldukça ha- raretli bir konuşmamış. Söz konusu sayıda yayımlanan makalemden, Madame de Lafayette'in *La Princesse de Clèves* [*Clèves Prensesi*] adlı romanının bir aşk üçgenin- den ziyade anne-kız ilişkisini öykülediğini savunduğum yazımda, Gallop'un neşeyi çözümlediği ifadeyi kullanı- yorum. Metinde şöyle yazmışım:

Anne ve kız arasındaki ilişkiyi çalışmak demek bir- birinden kopuk iki bireyin ilişkisini çalışmak demek değildir. Karmaşık bir bağlar ağına dalmak, cana- varsı boyutlarda, nesiller boyunca kesintisiz uzayan o çoklu varlığın, benliğin ikizinin düğümlerini, iple-

rin bir kısmı kendi sınırını umutsuzca tarif etmeye çalışırken çözmeye teşebbüs etmek demektir. ("A Mo- ther's Discourse", 73)

"Canavarsı" kelimesinin tekrarı, bağımsızlık ve bireysel-leşme mücadelesi ve yedi editörden sadece benim bu sayıda makalemin olması... Bunların hepsi Gallop'un eleştirilerinin hedefi oldu. Eğer sayıda bir kör nokta var idiye -ki nasıl olmasın- Gallop o noktayı saptadı ve neşeyi ilan etti. Ama bu da yetmedi: Yale'de, sonraları da Brown ve Penn gibi diğer üniversitelerde münazara- ya gittiğimde, Jane makaledeki ifadem olan "karmaşık bağlar ağı"³ tiye almak için sahneye kravatlardan ya- pılmış bir etekle çıktı.

İşte böyle Susan, diyorum, bu seksenlerin espri anlayı- şıydı. Ama bizim için çok inciticiydi ve hepimiz bizi hor gördüğünü ve düşmanca davrandığını düşündük. Tabii bize gönderdiği makale özetini, dolayısıyla ona cevap vermediğimizi hiçbirimiz hatırlamıyorduk. Kurumsal konumumuzu anlamadığını düşündük. Penn'deki fe- minist konferansta verdiğim yanıtta da bunu dile getir- miştim. Prestijli üniversitelerin kıdemli erkek öğretim üyeleri önünde zayıf noktalarımızı tartışmak gerçekten de neye karşı mücadele verdiğimizi anlamadığını gös- teriyordu. Ona göre biz Ivy League üniversitelerinden olduğumuz için güçlüydük. O ise Texas'ta ders verdiği için bu yapının dışındaydı. Ama kendimizce, ayrıcalığı algılamak konusunda pek deneyimsiz olduğumuz için son derece kırılmalı bir konumdaydık. Hepimiz Latin Dil- leri bölümündeydik. Aramızdan iki kişi tüm önyargılara karşın hak ederek kadroya geçmiş, bir üçüncüsü geçmek üzereydi. Diğer dört kişi de aynı yıl içinde başvuracaktı. Atanacak öğretim üyesi sayısı belli olmasa da aramızda rekabet etmek zorunda kalacağımızı ve bazılarımızın di- ğerleri tarafından değerlendirileceğini biliyorduk. Tabii giriş yazısında bunların hiçbirinin bahsi geçmiyordu. Bu olgular, rekabete dayalı sistemin zehirli etkilerine karşı çalışmalarımızın ve çabalarımızın perde arkasın- da somut bir şekilde duruyordu. Kulağa ne kadar sıkıcı gelse de yetmişli ve seksenli yıllarda feminizmin misyo- nu kadınların kadro edinebilmesiydi. Özellikle beyaz ol-mayan kadınlara ve beyaz olmayan erkek akademisyen- lere yer açılması misyonun parçasıydı; böylece sistemi içeriden değiştirebilecektik. Ama engeller çoğunlukla üstesinden gelinemez boyutlara ulaştı. Ve bu engeller- den biri de sistemin bizi birbirimize düşürmesiydi.

Tabii söylenmesi gerekenler bu kadar da değildi. Gallop dikkatli bir okur olarak satır aralarında birçok şey buldu. Ama anlattıklarımın hiçbirini arşivde bulamazsın. Bun-

3. Ç.N. Özgün hali "a network of complex ties" olan ifadede geçen "tie" İngilizcede eş seslidir; hem bağ hem de kravat anlamına gelir.

ları aramızdaki dostluğa dayanarak sadece *sana* söyleyebilirim; bunca yıl geçmiş olsa da feministler arasındaki çatışma ve çekişme hakkında konuşmak zor. Sayıda neden sadece benim makalem yayımlandı? Feminist süreci düşündüğümde aramızdan biri veya birkaçının öne çıkması şüphesiz hataydı.

Nasıl olmuştu da giriş yazısını yedi farklı kişinin sesini teke indirgeyerek yazabilmiştik? Yine birçok tartışma, uzlaşma, hayal kırıklığı ve uyum... *YFS*'nin 62. sayısı başarılı, tarihsel bir çalışmaydı ancak süreç zorluydu. İşte *sana* hisler arşivi, sevgili Susan.

Susan söyleşimizi kaydediyor ve öğrencileri kullanabilsin diye dersin internet sayfasından erişime açmasının benim için sakıncası olup olmadığını soruyor. Öğrencilerinin de *YFS*'nin 62. sayısının hayatta olan diğer editörleriyle, hatta Jane Gallop'la söyleşi yaparak, en azından bu küçük katkıyla sözlü tarih arşivine destek olma potansiyelini görmeleri için yararlı olabileceğini söylüyor. Öğrencilerin sözlerini ve tavrımı gerçekte olduğundan daha keskin yorumlama olasılığından duyduğum endişeyle ona bunu düşünmem gerektiğini söylüyorum. Feministler arasındaki çatışmaya ve kurum eleştirisine dair olduğunu düşündüğüm bu öykü pekâlâ nostaljik bir anı olarak da okunabilirdi. Ayrılmadan önce Susan erken dönem feminizme özlem konusunda Naomi Schor'a katılıp katılmadığını soruyor. Gülümsemesinde sanki ironi gizli. Schor ne demek istedi; ben bundan ne anladım? Şu anda bana ne ifade ediyor? Susan, öğrencilerini ikinci dalga feminizmi beyaz ırkın ayrıcalıklı ve dışlayıcı hareketlerinden biri olarak düşünmeye yönelttiğini ekliyor. Elbette katılıyorum, ama ne diyeceğimi de bilemiyorum. Ziyaretin ardından içime kasvet çöküyor.

Columbia'dan emekli olup tüm arşivimi Pembroke'a devrederken bir devri kapatmaya can atıyordum, kendi feminist geçmişimle hesaplaşmaktan ziyade ileri bakmaya niyetliydim. Ebeveynlerimin ebeveynlerinden başlayarak kendi dönemimi de kapsayan sancılı siyasi tarih üzerine pek çok kişisel yazı yazmıştım. Kadın, cinsiyet ve cinsellik çalışmaları alanında "Feminizmin Soykütükleri" dersini birkaç kez verdim; erken dönem tarihlerin hatırlanmasının ve korunmasının önemli olduğuna inanıyordum. Bazen bu eğitim deneyimim geçmişin kazanımları, çatışmaları, düş kırıklığı ve başarısızlıklarının beslediği aciliyet duygusunu ve tutkuyu bana yeniden yaşatmıştı. Ama şimdi farklı olduğunu umduğum bir feminist dönemi yaşamak ve geleceği düşünmek istiyordum.

Eserlerimin büyük bir kısmı sözlü tarihe dayanır. Sözlü tarih sadece geleneksel arşive yardımcı olması değil geçmişin duygusal yaşamını ve hatırlama edimini şekillendiren çelişkileri ortaya çıkarması bakımından da değerli. Susan'ın öğrencilerini düşününce, eğer arşivi

sadece kâğıt üzerindekiyle, sabit disklerimizde olanlarla veya bir zamanlar YouTube dediğimiz mecrayla sınırlandırsak, onlara yeterince miras bırakmayacağımızdan endişe ediyorum. Feminist kuramcılarının paylaşabileceği tüm bu öyküleri ve beklenmedik bağlantıları bir sözlü tarih derlemesi olarak düzenleyip genişletilmiş bir ulusötesi sözlü tarih arşivi elde edilebilir. Arşiv, Giorgio Agamben'in deyişiyle, "söylenen ve söylenmeyen arasındaki ilişkiler sistemi" (145) değil midir? Sözlü tarih sadece söylenmeyeni değil bu ilişkiler sistemini de kayda geçirmek için uygun bir araç gibi görünüyor.

Ancak sözlü tarih birçok tuzakla dolu. Geçmişi yanlış hatırlamakla kalmaz, günümüzün ihtiyaç ve istekleri bakımından geçmişini yeniden kurarız. Dolayısıyla sözlü tarih, arşivi sadece seçki ve sınıflandırma yoluyla değil ayrıntılandırma biçimiyle de bugüne getirmiş olur. Paul Connerton'ın sözleriyle sözlü tarih, yazılıp kayda geçirilmiş hatıraların yanına bedene işlemiş, içselleştirilmiş anıları da ekleyebilir. Bağışladığım belgeleri düşünürken, onların anlatamayacağı ne çok şeyi aktarmak isteyebileceğimi fark ediyorum -nostaljik sebeplerden ötürü değil; geriye dönük ayrıcalıklı bir bakış açısından görülen ayrıntı ve parçaları somutlaştırmak için. Arşiv sadece bir muhafaza alanı değil aynı zamanda bir arzu alanıdır. Arşivin sadece ne olduğu sorusunun yanı sıra, Ariella Azoulay'ın "potansiyel tarih" adını verdiği ne olabileceği sorusunu da içermesi için ne yapabiliriz?

Susan'a sözlü tarihin daha verimli olabilmesi için arşivdeki belirli nesne veya belgelere odaklanmasını öneriyorum.⁴ Olası örneklerden biri olarak, 1993 yılında Dartmouth'da meslektaşım Ivy Schweitzer'la birlikte verdiğimiz "Feminist Teori" dersini düşünüyorum. Bu bağışladığım idealist okuma listesi dönemin kaygılarını da yansıtıyor. Bu listeye baktığımda, birincil amacımızın toplumsal cinsiyet ve cinsel fark konularında Simone de Beauvoir'dan Judith Butler'a, Gloria Anzaldúa, Patricia Hill Collins ve Chandra Mohanty'ye uzanan, ABD içinde ve dışında -o zamanlar birinci ve üçüncü dünya diye adlandırdığımız coğrafyalarda- feminizmler arasındaki farkları kapsayan bir giriş sunduğunu görüyorum. Ancak okuma listesinin yansıtamadığı ve sözlü tarih söyleşisinde düşünmeme olanak sağlayacak bir konu var: O döneme damgasını vuran kimlik merkezli yaklaşımın kaçınılmaz tuzakları. Sınıf tartışmalarımızın ne kadar canlı ve çoğu zaman hararetle geçtiğini hatırlıyorum. Nüfusun beyaz ağırlıklı olduğu bir eyaletin beyaz çoğunluğun yaşadığı bir bölgesinde yer alan bembeyaz bir yerleşkenin cinsiyetçi, ırkçı ve homofobik kültürünü yansıtan tepkisel yayını *Dartmouth Review*'la feminist-

4. "Black Radicalism and the Archive" ["Siyah Radikalizm ve Arşiv"] dersinden yola çıkarak bunu önerdiği için Brent Edwards'a teşekkürlerimi sunarım.

ler, özellikle beyaz olmayan feminist öğrenciler mücadeleye içindeydi. Toplumun, üniversitenin ve feminizmin ihanetine uğradığını hisseden bu insanların incinen adalet duygusunu hiçbir okuma listesi tamir edemezdi. Öğrenciler edindikleri bilgiyi şekillendirmeye yardım etmek istediler. Dönem başladıktan birkaç hafta sonra Yahudi bir öğrenci grubu şikâyetle geldi. Ivy ile bana, “İkiniz de Yahudi feministsiniz” dediler. “Okuma listemizde Afrikalı Amerikalı, Asyalı Amerikalı, Amerikan yerlisi, Hispanik feminist düşünce var; hep üçüncü dünya kadınları üzerinde durulmuş. Bu tarihleri zaten uzun uzun tartıştık. Peki Yahudi veya Yahudi Amerikalı feminizmler nerede; Yahudi düşüncesinin erkek egemenliğini tartışmaya açan metinler nerede? Neden kendi kimliğinizi, dolayısıyla da bizimkileri genel geçer bir beyaz kategorisine katıyorsunuz?” Bu ihmalden ötürü ilk anda suçluluk duyduk; gerçi kendimi “Yahudi feminist” olarak tanımlıyor muydum diye düşündüm, o kategori her ne ise. Şüphesiz bu sorular çeşitlilik, kapsama ve kimlik üzerine hiç bitmeyecek bir tartışmayı başlattı.

Elli yıla yaklaşan eğitim hayatımdaki sayısız andan biri olarak bu anın bir bellek noktası olarak öne çıkmasının sebebi, feminist eğitim bağlamında kimliğin farklı dönemlerde ve haklı sebeplerle yeniden gündeme gelmesidir. Aralıklarla yeniden ortaya çıkması da feminist düşüncenin doğrusal bir şekilde evrilmediğinin açık bir göstergesidir. Burada feminizm bünyesindeki kimlik siyasetinin çeşitli biçimlerde gündeme gelmesini, ayrıcalık ve çatışmanın getirdiği zorluklarla mücadelenin yanı sıra dayanışma ve ortak çalışmanın ender başarı anlarını da geçmişe dönerek düşünmek gerekir. Bu dersin okuma listesi ve o dönemdeki eğitim deneyimini sınıflarımızda kimlik farklılıklarının, ayrıcalığın ve deneyimin tartışıldığı diğer anlarla karşılaştırmak da yararlı olacaktır.

Bunun gibi küçük öyküleri arşivin bir parçası olarak biriktirince elimize ne geçer? Belki bu, önemini bir an kazanıp diğer bir an kaybeden ayrıntılardan, rizomatik bir tarih inşa etmek amacıyla tozu enkaz gibi değerlendirmenin bir yoludur. Kendi tarihimizin anlamını değerlendirmemizin mümkün olmadığını düşünüyorum. Ama geleceğe yönelttiğimiz arşivin kapsamını genişletmek istiyorsak biriktirebildiğimiz kadar çok çeşitli nesne ve belge toplamalıyız. Sözlü tarih, arşiv belgelerini ve görsellerini genişletme ve zenginleştirme potansiyeli taşıyor. Çatışma, uzlaşma ve dayanışma gibi kuram üretiminin süreçlerini ve edimlerini ortaya çıkarabilir. Ulusötesi feminist çalışmanın getirdiği dayanışmanın ve zorluğun çoklu tarihçesini ve coğrafyasını tanımlayabilir. Farklı türdeki arşiv materyalleri birbiriyle etkileşime girdikçe, bağlantılar ve bu bağlantıların yarattığı duygulanımsal ve bedensel karakterler ortaya çıkabilir.

2027 yılında Susan'ın öğrencileriyle buluşmaya hazırlanırken arşivi, geleneksel kısıtlayıcı alfabetik, krono-

lojik ve doğrusal sınıflandırma biçimlerinden kurtarıp kurtaramayacağımızı düşünüyorum. Arşivin temas, bağlantı ve çatışma noktalarını görselleştirmek nasıl mümkün olabilir? Feminist Kuram Arşivi'nin 2028'de kutlanacak olan yirmi beşinci yıldönümünde bir sanat eseri için sipariş verilebilir. Feminist sanatçı Andrea Geyer, “Revolt, They Said” [“Başkaldır Dediler”] adlı eserinde on yılı aşkın bir süredir bir bağlantılar haritası üzerinde çalışıyor. Zaman içinde çeşitli müzelerin, sanat projelerinin ve kurumların hayata geçmesine katkıda bulunan kadınlar arasındaki bağlantıların duvar büyüklüğünde şemasını çıkarıyor. Pembroke Feminist Kuram Arşivi'nde belgeleri bulunan kadınlar -ve onların sınır ötesindeki partnerleri- arasındaki bağlantıların benzer bir şeması çıkarılsa acaba neye benzerdi? Böyle bir şema, arşivi hem bir envanter listesi hem de zamanı ve mekânı ören döngüsel bir bağlantılar ağı olarak tasavvur edebilmeme yardımcı olurdu. Böyle bir ağın -ki buna “karmaşık bağlar ağı” da diyebiliriz- belli bir noktada durup her biri feminist kuram alanı olabilecek farklı düğümleri ve boğumları inceleyebiliriz. Bu alanlar geçmişi geleceğe bağlayan arşivin sağlayacağı bir açık uçlu olasılıklar ağı oluşturabilir.

Bu bildiri Pembroke Merkezinin düzenlediği “Tarihi Yazan Arşiv: Pembroke Koleksiyonları” adlı konferansta 10 Mart 2017 tarihinde sunulmuştur.

Nicole Gervasio, Jenny James, Gail Reimer ve Ivy Schweitzer'a, Pembroke Merkezindeki dinleyicilere, bu bildirinin erken aşamalarındaki aydınlatıcı soru ve önerileri için çok teşekkür ederim. Lorie Novak'a dijital çürümenin etkilerini kavramamı sağladığı için müteşekkirim. Bu makaleyi feminist öğrencilerime adıyorum.

Kaynakça

- Agamben, Giorgio. Remnants of Auschwitz, çeviren Daniel Heller-Roazen. New York: Zone Books, 1999.
- Azoulay, Ariella. "Potential History Thinking through Violence." *Critical Inquiry* 39.3 (2013): 548-74.
- Barthes, Roland. Camera Lucida: Reflections on Photography, çeviren Richard Howard. New York: Hill and Wang, 1981.
- Connerton, Paul. How Societies Remember. Cambridge: Cambridge up, 1989.
- Cvetkovich, Ann. An Archive of Feelings: Trauma, Sexuality, and Lesbian Public Cultures. Durham: Duke up, 2003.
- Gallop, Jane. Around 1981: Academic Feminist Literary Theory. New York: Routledge, 1992.
- Gaudin, Colette ve diğerleri, der. Feminist Readings: French Texts/American Contexts. Yale French Studies 62, özel sayı (1981).
- Geyer, Andrea. Revolt, They Said. Enstalasyon. The Museum of Modern Art, New York. 15 Ekim- 29 Kasım 2015. <http://www.andreageyer.info/revolttheysaid/>.
- Hirsch, Marianne. Family Frames: Photography, Narrative, and Postmemory. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1997.
- . "A Mother's Discourse: Incorporation and Repetition in La Princesse de Clèves." Gaudin ve diğerleri, der., 67-87. Yale French Studies 62, Özel Sayı (1981).
- Hirsch, Marianne ve Leo Spitzer. "What's Wrong with This Picture?" The Generation of Post-memory: Writing and Visual Culture after the Holocaust içinde, 55-78. New York: Columbia University Press, 2012.
- . "Vulnerable Lives: Secrets Noise, Dust." *Profession* (2011): 51-67.
- Hirsch, Marianne ve Diana Taylor. "On the Subject of Archives: Introduction." *Émisferica* 9, sy. 1-2 (2012). <http://hemisphericinstitute.org/hemi/en/e-misferica-91>.
- Schor, Naomi. "Female Paranoia and Psychoanalytic Feminist Criticism." Gaudin ve diğerleri. 204-19.
- Naomi Schor papers, 1950-2002. Ms. 2006.02, Brown University Library. <http://www.riamco.org/render.php?eadid=US-RP-B-ms2006.02&view=title> (erişim 20 Kasım 2017).
- . Reading in Detail: Aesthetics and the Feminine. New York: Routledge, 2006.
- Steedman, Carolyn. Dust: The Archive and Cultural History. New Brunswick, NJ: Rutgers University Press, 2002.
- Woolf, Virginia. A Room of One's Own. Boston: Mariner, 1989.

Künyede bulunan beş eser Türkçeye çevrilmiştir:

- Agamben, Giorgio. Tanık ve Arşiv: Auschwitz'den Artakalanlar. Çev. Ali İhsan Başgöl. Ankara: Dipnot Yayınları, 2017.
- Barthes, Roland. Camera Lucida: Fotoğraf Üzerine Düşünceler. Çev. Reha Akçakaya. İstanbul: Altıkırkbeş Yayınları, 2014.
- Connerton, Paul. Toplumsal Nasıl Anımsar? Çev. Adam (Alaeddin) Şenel. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2019.
- Woolf, Virginia. Kendine Ait Bir Oda. Pek çok yayınevi tarafından Türkçeye çevrilmiştir.